

Системний підхід до аналізу та вирішення проблеми втрат у водопостачанні

Димченко О.В., Панова О.Д., Харківська національна академія міського господарства

Реформування житлово-комунального господарства (ЖКГ) передбачає технічне переоснащення галузі і наближення до вимог Європейського Союзу щодо використання енергетичних і матеріальних ресурсів. Перехід до реальних ринкових відносин у водопровідно-каналізаційному господарстві (ВКГ) здійснюється повільніше, ніж в інших сферах, що призвело до нинішньої кризової ситуації. Технічний стан основних фондів ВКГ України є незадовільним. Так, частка замороженого насосного обладнання становить 20%, очисних споруд, що потребують відновлення, – 25%, мереж, що знаходяться у ветхому та аварійному стані, – 35%. Вище середньогалузевого цей показник у 10 регіонах України. Проблема погіршується через значні непродуктивні втрати води в мережах, середня величина яких становить 38,5%, а в окремих регіонах перевищує 50%.

Проблема втрат, перевитрат, нераціональних витрат матеріалів і енергоресурсів для ВКГ є водночас вкрай актуальною й, разом з тим, недостатньо розробленою. Аналітики звичайно наводять дані про втрати поданої в мережу води, про те, що енергоємність 1 м^3 води в Україні в 2 і більше разів перевищує аналогічний європейський показник. І в цьому криється економічна ущербність (нерентабельність) ВКГ. Але проблема в дійсності значно більша: мова йде про переосмислення й переоцінку поглядів фахівців і суспільства на роль і характер роботи цієї великомасштабної системи міської економіки.

Виходячи з наведеної характеристики оцінки проблеми втрат у ВКГ, виникає актуальне цільове завдання її дослідження на предмет: формування структурної моделі втрат і ланцюгових реакцій у цій системі, визначення джерел фінансування заходів щодо зменшення непродуктивних втрат води в мережі як товарної продукції, забезпечення соціального захисту споживачів від необґрунтовано завищених тарифів.

Перш за все, необхідно більш повно визначити сутність самого поняття «втрати». Правомірно вважати, що до втрат можуть відноситися, крім загальновизнаних прямих втрат, наступні види: збиток, перевитрата, недоотримана вигода, затримка у часі платіжних коштів, невикористаний потенціал, тобто втрати ресурсів, потенціалу, темпів розвитку, рівня фінансової стійкості. Про втрати можна говорити й в аспекті окремих учасників системи послуг, оскільки завищені ціни в

монополіста означають недоспоживання або додаткові витрати в споживача. У загальній розмаїтості видів втрат у системах ВКГ є такі, на які треба звернути особливу увагу в силу їх практично повного ігнорування в економічних дослідженнях.

Насамперед, це екологічні втрати, у тому числі збиток, що наноситься здоров'ю населення неякісною водою. Втрати, пов'язані з аварійністю на дорогах у результаті розривів водопровідних систем і витоку води. Втрати від злодійства в результаті розкрадань – несанкціоноване підключення до водопровідних мереж. Збиток від підтоплення, обчислювальний мільйонами гривень. Втрати державних фінансів, які виникають через надання дотацій на покриття безгосподарності й неплатежів. Втрати несуть промислові і комерційні підприємства, високі тарифи для яких компенсують знижені тарифи для населення. Різновидом втрат є також зниження стійкості й надійності.

При такому розгляді проблеми, структурно-функціональна модель втрат у ВКГ створює багатоконтурну, багатoeлементну й багато-профільну схему взаємозв'язків.

Підбиваючи підсумок проведеного дослідження, відзначимо найбільш характерні його результати.

По-перше, розроблено структурно-функціональну модель втрат у водопровідному господарстві, їх причин та наслідків. Актуальність рішення цього завдання пояснюється не тільки її економічною значимістю, а й тим, що втрати знижують рівень екологічної безпеки системи, призводять до виникнення ланцюгових реакцій деформації й зниження потенціалу, спотворюють інформаційне поле економічного простору регіону, викликає ситуації соціальної напруги в суспільстві. Концепція «системної моделі втрат» ефективно може бути використана на різних рівнях: формування тарифної політики у водопровідному господарстві, визначення пріоритетів стратегічного розвитку регіону, обґрунтування інвестиційних проектів з ресурсозбереження тощо.

По-друге, визначено джерела фінансування заходів щодо оновлення водопровідної мережі як основного напрямку зменшення понаднормативних втрат води в мережі шляхом включення до тарифу інвестиційної складової. Обґрунтовано зменшення інвестиційної складової протягом інвестиційного періоду внаслідок досягнутих результатів ресурсозберігаючої програми.

По-третє, запропонований підхід до розрахунку інвестиційної складової тарифів дозволить стабілізувати фінансово-економічний стан підприємств водопровідного господарства, забезпечити необхідне оновлення аварійних і ветхих мереж водопостачання, стимулювати ощадливе використання водних ресурсів України.

